

KAPITTEL 9

Samtalekompetanse i et tros- og livssynspluralt samfunn: Hvordan bygge kompleks kompetanse?

Anne Hege Grung Professor, Det teologiske fakultet, Universitetet i Oslo

Anne Anita Lillebø Leder for studentpresttjenesten, Universitetet i Oslo

Abstract: This chapter aims to explore and discuss how complex competence is established when leaders from different faiths, religions, independent or non-religious communities are educated together or working together in chaplaincies in secular institutions as prisons, universities, hospitals, or the army. We have found the term «co-formation» useful in this context. The term is obtained from Jennifer Peace. She states that in education of religious leaders whose purpose is to serve in plural societies, emphasis should be placed on learning together in plural groups rather than to learn and be formed within a particular denomination, and by that learn about «the others» (Peace, 2020, s. 202). We argue that creating space in education or in chaplaincies for practical and theoretical experience on interpreting oneself and one's work is to make space for «co-formation». The «co-formation» may be continuing education, guidance, joint academic gatherings, pure denominational gatherings and professional – the whole chaplaincy or all the students together. «Co-formation» requires immersion in one's own tradition and at the same time a radical openness for «the other» and their traditions and special features. Facilitating practical vulnerability where questions may be asked, where discomfort may be expressed, and experience are discussed along the road will contribute to build complex competence.

Keywords: co-formation, complex competence, education, chaplaincy, plural societies

Norge har blitt et mer tros- og livssynspluralt samfunn. Selv om Den norske kirke fortsatt er det dominerende og uten sammenligning det største tros-samfunnet, er det to utviklingstrekk som er slående: Det ene er en økende tros- og livssynspluralisering i den forstand at en større del av befolkningen er medlem i et annet tros- eller livssynssamfunn enn Den norske kirke. Det andre er at en raskt økende del av befolkningen ikke er medlem av noe tros- eller livssynssamfunn. Denne utviklingen krever en pluralisering av åndelig og eksistensiell betjening ved offentlige institusjoner som inkluderer minoritetsnorske bedre (Stålsett, 2021, s. 78–79). Men det krever også en ny tenkning om kompetanse og kompetansebygging når det gjelder samtalebaserte tjenester i institusjoner som sykehus og sykehjem, i kriminalomsorgen, i forsvaret og ved universiteter og høyskoler. Vi trenger mer av det vi kan kalle «kompleks kompetanse», altså kompetanse som tar høyde for og har kjennskap til tros- og livssynspluraliteten slik den framstår i befolkningen, og i tillegg kan håndtere og spille konstruktivt inn i de ulike relasjonene som er etablert i denne pluraliteten. Det komplekse innebærer å inkludere de relasjonelle aspektene i det plurale slik at mangfoldet og de ulike gruppene ikke bare blir tatt høyde for og inkludert hver for seg, men at man reflekterer over dynamikken mellom dem og over kryssende tilhørighetsmønstre. Da tenker vi både på at mennesker kan ha doble religiøse tilhørigheter på relasjonen mellom majoritets- og minoritetsnorske, samt på pluraliteten som eksisterer internt i ulike tros- og livssynssamfunn. Personer som ikke har noen tros- og livssynstilhørighet, og deres behov, må også inkluderes i situasjonsforståelsen. I dette kapitlet vil vi begrunne nødvendigheten av å bygge slik kompleks kompetanse og komme med eksempler på hvordan vi kan arbeide med å utvikle den både gjennom utdanning og kompetanseheving, og gjennom organisatoriske og praktiske tiltak. Vi vil også drøfte noen av utfordringene som kan oppstå underveis. Begge forfatterne har praktisk og teoretisk erfaring med feltet på ulike måter. Anne Anita Lillebø har gjennom mange år, de siste som ledende studentprest i Oslo, arbeidet både praktisk og teoretisk med samtaler og chaplaincy-tjeneste i en tros- og livssynsplural kontekst. Anne Hege Grung er professor ved Det teologiske fakultet, Universitetet i Oslo og har praktisk og teoretisk erfaring med å utvikle kompetansehevende studier på feltet.

Prester og diakoner ved offentlige institusjoner som er under tilsyn av biskopene i Den norske kirke, er i stillinger med en dobbel tilhørighet, og de er forpliktet både ovenfor institusjonen og kirken. Den doble tilhørigheten er knyttet til et situasjonsbestemt velferdstilbud til deler av

befolkningen i en bestemt fase av livet (her inkluderer vi kriminalomsorgen i «velferdstilbud») og til Den norske kirke. I Storbritannia, USA og deler av Europa kalles dette ofte «chaplaincy»-stillinger, og det innebærer nettopp denne doble tilhørigheten. «Chaplaincy»-begrepet er i økende grad blitt et generisk begrep uten konfesjonelle konnotasjoner. Institusjonsprestene, som vi vil konsentrere oss om her, har ulike sett av forventninger knyttet til stillingene sine, inkludert videreutdanninger innen klinisk sjesorg, som pastoralklinisk utdanning (PKU)), og andre relevante felt. Forståelsen av hva slags kompetanse sykehusprester, fengselsprester, studentprester og andre institusjonsprester trenger, har endret seg på flere måter. For noen tiår siden var det større vekt på uformell kompetanse og personlig egnethet i tillegg til et fullført cand.theol.-studium. Nå er det som regel krav om formell tilleggskompetanse eller videreutdanning i stillingsannonsene. Dette kan synes paradoksalt i en tid der det kan se ut som om kompetansekravet til «vanlige» prestestillinger er under press og kortere alternative utdanningsløp for å oppnå denne kompetansen er etablert ved flere studiesteder. Samtidig er det en generell samfunnsutvikling at kompetanse nå bygges gjennom et helt yrkesløp og ikke er begrenset til et utdanningsforløp før man går inn i arbeidslivet. Dessuten har kravet til spesialisert kompetanse økt. I Den norske kirke foregår samtaler og diskusjoner om kompetansekrav til prestestillinger i flere fora og på ulike måter. Spørsmålet om man integrerer diskusjonene om kompetanse og kompetansekrav når det gjelder «vanlige» prestestillinger og spesialprester, skal vi la ligge nå. I stedet skal vi gå inn i en annen tematikk, nemlig hvordan et stadig mer tros- og livssynspluralt norsk samfunn forandrer konteksten og samtalen om hva som er relevant samtalekompetanse i «chaplaincy»-stillinger, inkludert spesialprestene og diakoner som jobber ved institusjoner. Her er det institusjonene som legger pasienten/de pårørendes, beboeres, innsattes eller studentenes behov som et premiss for tjenestene, uavhengig av ulike tradisjoner.

Vi vil ta utgangspunkt i fire spørsmål vi mener det er avgjørende å stille, og som vi skal utdype videre i denne teksten. Spørsmålene er: 1) Hva er det profesjonelle paradigmat for institusjonsprester knyttet til Den norske kirke som har samtaler som sitt hovedoppdrag? 2) Hvordan kan dette paradigmat avstemmes mot en tros- og livssynsplural kontekst? 3) Hva slags kompetanse er nødvendig og tilgjengelig for dem som går inn i «chaplaincy»-arbeid, både når det gjelder prester i Den norske kirke og «chaplains» som kommer fra andre tros- og livssynssamfunn? 4) Hvordan

etablerer man en kompleks samtalekompetanse som kan møte samtalebehov i en tros- og livssynsplural virkelighet?

Det profesjonelle paradigmet

Diskusjoner om samtale og sjelesorg skulle være kerygmatiske eller konfidentorienterte, var tydeligere til stede for noen tiår siden (Okkenhaug, 2002; Stifoss-Hanssen et al., 2019). Nå vil det være bred enighet om at konfidentorientert sjelesorg er sentralt i det vi kan kalle det profesjonelle paradigmet for spesialprester som har samtalerelatert arbeid som en stor del av sitt oppdrag. Det betyr at konfidentens behov står i sentrum, og at disse behovene, slik de blir artikulert, styrer hva presten sier og gjør i situasjonen. «Chaplaincy»-rollen med sin doble tilhørighet og lojalitet (til institusjonen man arbeider ved, og til trossamfunnet man er tilknyttet) innebærer at en uttalt kerygmatiske, forkynnende rolle overfor konfidentene er underordnet et menneskelig møte der konfidentens behov er bestemmende (Grung & Bråten, 2019). Samtidig er prester i Den norske kirke forankret i ordinasjonsløftet, kirkens praksis og under tilsyn av en biskop. Prester som har en cand.theol.-grad, har grunnutdanning i sjelesorg og andre praktisk-teologiske emner som er kvalifiserende inn i profesjonelle omsorgssamtaler. De mest etterspurte videre- og etterutdanninger for prester i spesialpresttjeneste er i regi av teologiske utdanningsinstitusjoner som er formet og forankret i kristen, protestantisk teologi og formet av kirkelig bestemte kvalitetskrav. Spørsmålet blir derfor hvordan det profesjonelle eller religiøse elementet henger sammen med et profesjonelt paradigme som er konfidentsentrert, og som samtidig knytter seg opp til kompetanseutvikling preget av Den norske kirke og de teologiske lærestedene.

Nå som den tidligere prestatjenesten mange steder utvides til mer livssynsåpen tjeneste, det vil si at det inngår både muslimske og human-etiske (og andre) samtale- og omsorgsarbeidere i tjenesten, kan vi forvente at det profesjonelle paradigmet som prester og diakoner utøver sin tjeneste under, vil bli utfordret. Spørsmålet er på hvilken måte: Allerede er det sentralt at det er konfidentens behov som står i sentrum. Dette er også forventningen fra institusjonenes side. Hva som er det profesjonelle elementet eller religiøst/livssynsmessig partikulære i chaplaincy-tjenesten, trenger vi praksisrelaterte samtaler om (og mer forskning på). Det som er sikkert, er at med mer religiøst og livssynsmessig plurale arbeidsfellesskap vil det

være større muligheter for å bygge kompleks kompetanse og en felles og mer plural faglighet.

Det profesjonelle paradigmet i en tros- og livssynsplural kontekst

Å skrive fram den norske tros- og livssynplurale konteksten er et pågående arbeid. Her skal vi komme med noen få eksempler på hvordan denne konteksten kan forme vår forståelse av det profesjonelle paradigmet for chaplains, eller samtalepartnere generelt sett.

I et postkolonialt eller dekolonialt perspektiv blir det etisk avgjørende at man utfordrer og dekonstruerer majoritetens definisjonsmakt og hege- moni. Det betyr for eksempel at læring og kompetansebygging inn mot minoritetsnorskes ulike religioner og livssyn (som i praksis betyr alle andre tros- og livssynssamfunn enn Den norske kirke) ikke lenger er å lære *om*, men å lære *av*, og å lære *sammen med*. Jennifer Peace bruker begrepet «co-formation» om hvordan utdanning av religiøse ledere som skal tjene i plu- rale samfunn, bør legge vekt på å lære sammen i plurale grupper heller enn å lære og bli formet innenfor en bestemt konfesjon, og lære om «de andre» (Peace, 2020, s. 202). «Co-formation» innebærer å legge bort det mentale kartet der vi går inn i et «oss versus dem»-paradigme ut fra religiøse og livssynsmessige forskjeller. Det har også elementer av å bygge fellesskap og tillit på tvers, og å etablere trygge rom for faglige og eksistensielle samtaler i et pluralt fellesskap. Å tenke slik om utdanning av «chaplains» utfordrer det vi kan kalle monoreligiøse eller monokonfesjonelle utdanninger av religiøse ledere (som prester) og chaplains. Men i de nye, mer sammen- satte arbeidsfellesskapene ved institusjoner der muslimer, buddhister og livssynshumanister inngår i team sammen med prester, er det nettopp «co-formation» som skjer. Dette betyr ikke at man skal utvikle samme praksis, men det betyr at man skal ha kjennskap til hverandres praksis, kunne utfordre hverandre og etablere samarbeid på den måten at man som team kan dekke et mangfold av behov.

Hvis vi går nærmere inn på det konfesjonelle elementet i det profe- sjonelle paradigmet, er det viktig å være oppmerksom på hvordan det majoritetsnorske ofte former forventninger til hvordan andre tros- og livssynssamfunn skal utforme sin virksomhet og rollene til sine ledere. Begrepet «protestantisering» der kristen, protestantisk religion formatterer hele samfunn og kulturer, inkludert minoriteter, innebærer at de samme

minoritetene ikke blir forstått på egne premisser, men hele tiden tolket inn i et protestantisk paradigme (Berger, 2004). Protestantisering innebærer også en individualisering og en allmenngjøring av religiøs autoritet, og beveger det tradisjonelle over mot det post-tradisjonelle. Dersom tros- og livssynspluralitet skal tas på alvor, må protestantisering artikuleres og diskuteres opp mot kritiske dekoloniale perspektiver. Det gjelder også institusjonenes forventninger til sine samtalepartnere. Dette kan virke svært teoretisk, men er i virkeligheten meget praktisk: Det handler om å se at imamrollen eller rollen som buddhistisk munk er noe annet enn presterollen, om at tradisjonelle og mer kollektivt orienterte religioner enn protestantisk kristendom kanskje har andre behov i åndelig og eksistensiell omsorg. Dersom utdanning, kompetansebygging og arbeidsfelleskap legger vekt på «co-formation», er det muligheter for å finne de gode balansepunktene for å bygge den nødvendige erfaringen og kunnskapen. I en norsk kontekst vil det i uoverskuelig framtid være en tung ballast i «chaplaincy»-strukturen fra Den norske kirkes prestetjeneste. Dette sikrer på den ene siden en videreføring av kompetanse som er viktig, men på den andre siden er det avgjørende at flertallet av «chaplains» (fra Den norske kirke) kan lytte og lære sammen med «chaplains» fra minoritetsnorske miljøer.

Hellighetsdimensjon og helligdomsfunksjon i chaplaincy-paradigmet

Et «chaplaincy» er ikke bare et samtalesenter, men tjener flere formål. I *Tidsskrift for praktisk teologi 2-2019* er både Hetty Zock og Thomsen, Hvidt og Søndergaard inne på spørsmålet om hva «spiritual care» er, det vil si det som på norsk i mange sammenhenger blir kalt åndelig eller eksistensiell omsorg.

Hetty Zock skriver om det som særpreger tjenesten, nemlig «the sanctuary function» av chaplaincy, altså en helligdomsfunksjon (Zock, 2019, s. 12). Dette uttrykket stammer fra praksisen med at folk opp gjennom tidene har kunnet ta tilflukt i kirker. Nå er det forstått som at institusjonsbefolkningen skal ha tilgang på spirituell omsorg hele døgnet uten at en tredje part skal måtte godkjenne eller kunne kontrollere dette. NOU 2013: 1 bruker ikke uttrykket «helligdomsfunksjon», men understreker det samme: Folk som ikke selv kan ta seg til for eksempel en moske, skal få del i det moskeen kan gi, der de lever. Dermed har tros- og livssynsbetjening en helligdomsfunksjon på institusjonen, ved å representere «noe større» / et

tros- eller livsynssamfunn. Dette skiller «chaplaincy» fra andre former for rådgiving.

Den nederlandske organisasjonen for «chaplains», VGVZ, beskriver hva spirituell omsorg er, og hva en spirituell omsorgsarbeider er, på følgende måte:¹

Spiritual care is professional support, guidance and consultancy regarding meaning and belief systems. Spiritual caregivers enter the scene at times when the routine of normal daily life is disrupted: in situations of life and death, parting and loss; when there is an intense sense of belonging, or abandonment; or when moral dilemmas present themselves. They are experts in dealing with existential questions on the meaning of life, spirituality and ethical considerations. (Zock, 2019, s. 12)

Kanskje er det denne helligdomsdimensjonen over tjenesten som kommer til uttrykk i rapporten «Chaplains on Campus: Understanding Chaplaincy in UK Universities» der studentene har fått en stemme. De ble spurt om å svare «enig» eller «uenig» på påstanden «Chaplains provide pastoral support in a way that professional student support services cannot.» (Aune et al., 2019, s. 59). Her kan det innvendes at dette er et i overkant ledende spørsmål, men med det i mente: 79,8 % av studentene svarer «svært enig» eller «enig». Også i gruppene av studenter som er «uavhengige» med tanke på tro og livssyn, og som kategoriserer seg som «usikre» eller «ikke spiritu-ell eller religiøs», er støtten til påstanden stor, med 64,3 %. Dette kan tyde på «chaplaincy» er et tilbud med en særegen karakter og kvalitet, som de som bruker tjenestene kjenner igjen. Vi kaller det en hellighetsdimensjon.

Hva blir satt i spill når flere tros- og livsytrepresentanter deler rom på institusjonen?

Ved mange institusjoner i Norge deler allerede flere prester tjeneste med samtalepartnere fra andre tros- og livssyn. Kompleks kompetanse kan vokse fram etter hvert som man gjør seg erfaringer, reflekterer sammen over dem og på den skaper ny felles profesjonell og konfesjonell bevissthet og faglighet. Men det nye paradigmat kan også medføre nye former for risi-koer som det lønner seg å være oppmerksom på i en felles samtalejeneste

1 <https://vgvz.nl/> er nettsiden til organisasjonen. (14.11.2023)

der flere deler «rommet». Den delte eksistensielle omsorgstjenesten kan potensielt bli et rom der man ender opp med å kjempe om plassen, paradigmer, teologi eller verdier. Det vil si «contested space». Kategoriene «contested space» og «shared space» er hentet fra Kim Knott og Knut W. Ruyter (Knott, 2013; Ruyter, 2013).

Knut W. Ruyter bygger på Knotts forståelse av «rom» og viser til at termen «shared space» opprinnelig ble brukt i forbindelse med trafikkplanlegging. Det vil si en pragmatisk og en ikke-ideologisk tenkning der man i planer tok hensyn til at ulike trafikanter skulle dele samme rom. Analogien skal ikke bli forstått i betydningen segregering eller separasjon, men som integrasjon (Ruyter, 2013, s. 199). Ruyter viser til National Health Service i Storbritannia og det konstruktive grepet de har tatt med tanke på å opprette et felles interreligiøst «chaplaincy» på sykehus. Majoritetssamfunnet, den anglikanske kirke, er sterkest representert, men rekrutterer og tilsetter eksistensielle omsorgspersoner fra andre tros- og livsynssamfunn som er autoriserte og sendt av egen organisasjon (Ruyter, 2013, s. 212). Dersom man utfolder integrasjon som noe som skal foregå gjensidig, og at alle, ikke bare minoritetsrepresentantene, skal integreres i den samme «trafikkplanen», det vil si i samme «chaplaincy», kan man kanskje unngå å kollidere. Eller kanskje enda viktigere er det at man er seg bevisst at konflikter vil kunne oppstå, og at man lager seg felles kjøregler for hvordan man håndterer det. Å utarbeide en felles holdning til ulike former for konflikt vil kunne være en viktig del av «co-formation» i et «chaplaincy», det vil si å lære av og å lære sammen.

Når det er sagt, viser det seg mange steder at det er majoritetssamfunnet som dominerer det delte rommet. Minoritetssamfunnene har ikke hatt en tilsvarende tradisjon med å tilby tjenester ved institusjonene som for eksempel Dnk har hatt tradisjon for, men utvikler nå både sitt konfesjonelle og profesjonelle paradigme, samt setter av midler til denne form for tjeneste i den grad de har mulighet for det, til tjeneste på institusjoner som ikke selv lønner sine eksistensielle omsorgsarbeidere. Rapporten «Chaplains on Campus» fra Storbritannia (Aune et al., 2019) viser at det er de lønnede kristne, i de største stillingsprosentene, ofte anglikanske chaplains, som kan være mest til stede på lærestedet. De blir mest brukt, har det best og nyter mest respekt. Dette leder til følgende anbefaling: «Universities should provide all chaplains, paid and volunteers, with office and meeting space, IT and phone facilities, a line manager, an activities budget and staff development and training» (Aune et al., 2019, s. 133–134).

Aune og medforfatterne problematiserer ikke forholdsmessig tilstedeværelse, det vil si om tros- og livssynssamfunnenes tilstedeværelse på institusjonene står i forhold til medlemstall, slik man tenker flere steder ved innføring av «chaplaincy». Denne praksisen kan problematiseres med hensyn til muligheten for tros- og livssynssamfunn til å delta i reell «co-formation» i et nytt paradigme, og med tanke på at et trossamfunn kan tilby hele stillinger og andre har deltidsstillinger eller bare kan tilby å møte på tilkalling.

Utdanning og et nytt profesjonelt paradigme

Det konfesjonelle elementet i det profesjonelle paradigmet kommer kanskje aller best til syne i det vanligste kravet til kompetanse for institusjonsprester: gjennomført PKU-utdanning eller tilsvarende. PKU har ikke vært tilgjengelig for andre enn prester og diakoner i Den norske kirke, med unntak av i Forsvaret. Det finnes på et generelt grunnlag ikke tilsvarende kompetansehevende studier for dem som ikke er prester i Den norske kirke.

I den norske konteksten er det relativt nytt at det kan være andre enn prester fra Den norske kirke som figurerer i offisielle institusjonstillinger og -roller. Men et pluralt tilbud er på frammarsj flere steder med utvidelse av tjenesten ved flere sykehus og læresteder, og senest ved tilsettingen av Norges første fengselshumanist i Kriminalomsorgen høsten 2022.

Åndelige og eksistensielle behov i institusjonsbefolkningen i offentlige velferdsinstitusjoner er noe staten er forpliktet til å forholde seg til, og å legge en plan for å møte. Dette er hjemlet i ulike lovverk, men overordnet er det en del av tros- og livssynsfriheten der staten forplikter seg til å gi innbyggerne mulighet til å utøve sin tro eller sitt livssyn uavhengig av livssituasjon (Stålsett, 2021; Grung & Bråten, 2019). Er du pasient på et sykehus eller innsatt i et fengsel er du prisgitt institusjonen når det gjelder å få dekket dine daglige behov – i særlig grad gjelder dette for innsatte i fengsel. Åndelig og eksistensiell omsorg inkluderer samtaletilbud, men er ikke begrenset av det. Ritualer, forkynnelse og rådgivning for enkeltpersoner, pårørende og grupper er også inkludert. Flere ting regulerer tjenesten, som for eksempel Tjenesteordning for fengselsprester, forskrift om tros- og livssynstjeneste i Forsvaret, samt Tjenesteordning med kvalifikasjonskrav for menighetsprester. Den dobbelte forpliktelsen som de ansatte i «chaplainciene» vil arbeide under, er også synlig i samarbeidsavtaler mellom institusjonen og tros- og livssynssamfunnene der man også er forpliktet på de offentlige institusjonenes ulike verdidokument. Her kan det være det

risiko for konflikt mellom tros- og livssynssamfunnets forventninger og institusjonens holdninger og retningslinjer, for eksempel dersom representanter fra andre tros- og livssynssamfunn kommer inn i felles tjeneste med en mer kerymatisk tilnærming til konfidentene.

Samfunnet og institusjonenes forpliktelser blir altså praktisk sett endret når befolkningen blir mer tros- og livssynsplural. Dette betyr at det profesjonelle paradigmet i «chaplaincy»-stillinger bredt forstått må utvides og pluraliseres slik at 1) institusjonsprester og diakoner fra Den norske kirke sikres kompetanse i å skape gode møter med konfidenter og «chaplaincy»-kolleger fra andre tros- og livssyn, 2) at kompetansekravene kan inkludere «chaplains» med en annen bakgrunn enn prester fra Den norske kirke, samt at 3) felles faglighet utvikles i en plural tjenesten der man jobber under dobbel tilhørighet og forpliktelser

Hva slags kompetansebygging er nødvendig og tilgjengelig?

I profesjonsstudiet til cand.theol.-graden har sjelesorgundervisning i tilknytning til praksis «alltid» hatt en viktig plass. Både bibelstudier, studier i dogmatikk og etikk i tillegg til kontekstuell teologi gir viktig grunnlagskompetanse til en praksis som sjelesørger, både når det gjelder forståelse av egen rolle, forståelsen av kirkens budskap og av relasjonen i en sjelesorgsituasjon. Profesjonsstudiet ved Det teologiske fakultet UiO er også videreutviklet de siste årene til å inkludere studier i levde religion og til å lære om tros- og livssynspluralitet i Norge og emner som tar opp intertekstualitet mellom jødiske, kristne og muslimske kanoniske tekster. Det er likevel ikke ennå lagt opp til mulighet for «co-formation» i særlig grad gjennom dette studiet i den betydningen som er skissert ovenfor.

Masteren i lederskap, etikk og samtalepraksis (LES) ved TF, UiO, som ble etablert i 2019, er en grunnutdanning for uavhengige og de fra tros- og livssynssamfunnene utenfor Den norske kirke som ønsker å kvalifisere seg som chaplains. Denne masteren legger opp til «co-formation» og planlegger for en tros- og livssynsmessig plural studentgruppe (Grung, 2021). Ved gjennomført master finnes det ikke mange etterutdanningstilbud for denne gruppen, med mindre de får tjeneste i Forsvaret og kan ta PKU der, drar til utlandet eller tar ikke-konfesjonell etterutdanning inne familieterapi eller lignende.

For prester og diakoner i Den norske kirke finnes det en rekke konfesjonelle etterutdanninger, som PKU (20 studiepoeng) eller

mindre, enkeltstående kurs. Da Det teologiske fakultet i 2020 tilbød kurset Spesialprest i livsynsåpent samfunn, var dette mellom annet etter ønske fra tre fagutvalg i Presteforeningen, fengselsprestenes, sykehusprestenes og studentprestenes utvalg, som ønsket å bli bedre rustet for tjeneste i et samfunn der staten så ut til å være på vei til å velge en støttende religionspolitikk ved trossamfunnsloven (innført 1. januar 2021). Det ble skrevet mange interessante essays, derav noen som er med i denne boken. Enda viktigere var det at læringsutbyttet var stort. For studentprestene ved UiO var kurset svært viktig med tanke på at de var i gang med å utvide studentpresttjenesten til en mer livsynsåpen og kompleks tjeneste, og ville bidra til styringsgruppens prosess med essays som var relevante for prosessen. Kanskje kan dette kurset videreutvikles og kalles Chaplaincy i livsynsåpent samfunn, og hente elementer og ressurser fra LES-programmet, samt Levd religion, og med det skape en arena for felles læring på tvers av konfesjoner, tros- og livsynssamfunn. Her ville det kunne legges til rette for at læring skjer i «co-formation», idet de som deltar, får ny kunnskap, nye ferdigheter, og utvidet kompetanse og formes i samspill også med hverandre.

Kompetansen som blir til ute i praksisfeltet etter hvert som man går veien sammen, viser seg å ha helt avgjørende betydning. På kort tid har mange institusjonsprester bidratt til endring i tjenesten og deler tjeneste med representanter fra andre tros- og livsynssamfunn. Men vårt anliggende her er å peke på at kompleks kompetanse er nødvendig, og spørre hvordan de som er i åndelig og eksistensiell tjeneste, kan støttes på best mulig måte i dette viktige arbeidet med å bygge en tjeneste som kan gi det beste til institusjonsbefolkningen enten de er innsatte, syke, soldater eller studenter. Foreløpig er det først og fremst i LES-masteren en slik «co-formation» skjer på tvers av tro og livssyn i en organisert utdanning. I framtiden vil det kanskje være sterkere elementer av «co-formation» også i andre studier. Men i praksisfeltet der det for eksempel er etablert tros- og livsynsplurale «chaplaincy»- og samtaleteam, skjer dette som en del av arbeidet.

Hvordan bygge en kompleks samtalekompetanse?

En kompleks samtalekompetanse er altså en kompetanse som kan legges til rette for gode møter og godt profesjonelt samarbeid på tvers av tros- og livssyn, der ulike relasjoner bygges på tvers. Å skape rom for praktisk og

teoretisk erfaring med å tolke seg selv og sitt arbeid i plurale kollegasammenhenger eller utdanningssammenhenger er å skape rom for «co-formation». Dette kan innebære etterutdanning, regelmessig felles veiledning (innført på UiO for studenthumanisten, studentprestene i Oslo og samtalepartnere i ForVei-prosjektet på MatNat våren 2022) og regelmessig fellesfaglige samlinger, konfesjonelle (hver for seg) og profesjonelle (sammen). En pedagogikk som engasjerer «co-formation», inkluderer både en fordypning i egen tradisjon og en radikal åpenhet for andre tradisjoner og deres særtrekk. Dette krever en stor grad av selvrefleksivitet av studentene, men også av institusjonene og strukturene som skal romme slike utdanninger (Pak & Snyder, 2023). Å legge til rette for «praktisk sårbarhet» der man åpner for spørsmål, ubehag og erfaringer underveis i slike prosesser er med på å bygge kompleks samtalekompetanse.

Referanser

- Aune, K., Guest, M. & Law, J. (2019). *Chaplains on campus: Understanding chaplaincy in UK universities*. Coventry University, Durham University and Canterbury Christ Church University. https://www.churchofengland.org/sites/default/files/2019-05/chaplains_on_campus_full_report_final_pdf_.pdf
- Berger, P. L. (2004). Christianity and democracy. The global picture. *Journal of Democracy*, 15(2), 76–80. <https://doi.org/10.1353/jod.2004.0022>
- Grung, A. H. (2021). The complexities of practices: a reality check. Exploring the learning possibilities in a plural practice module of chaplaincy and religious leadership in 2020 while practicing social distancing. *Studia Theologica – Nordic Journal of Theology*, 75(1), 67–78. <https://doi.org/10.1080/0039338X.2021.1914896>
- Grung, A. H. & Bråten, B. (2019). Chaplaincy and religious plurality in the Norwegian context. *Tidsskrift for praktisk teologi*, 36(2), 71–80. <https://doi.org/10.48626/tpt.v36i2.5356>
- Knott, K. (2013). Interrogating the secular: A spatial approach. I J. Casanova, R. Van den Breemer & T. Wyller. (Red.), *Secular and sacred. The Scandinavian case of religion in human rights, law and public space* (s. 34–55). Vandenhoeck & Ruprecht. <https://doi.org/10.13109/9783666604492.34>
- NOU 2013: 1 (2013). *Det livssyns åpne samfunn: En helhetlig tros- og livssynspolitik*. Kulturdepartementet. <https://www.regjeringen.no/contentassets/eecd71cd8f2a4d8aabdf5a7742e96b4d/no/pdfs/nou201320130001000dddpdfs.pdf>
- Okkenhaug, B. (2002). *Når jeg ser ditt ansikt: Innføring i kristen sjelesorg*. Verbum.
- Pak, S. Y. & Snyder, G. (2023). Uncomfortable wholeness: Buddhist chaplaincy education at a Protestant seminary. I A. H. Grung (Red.), *Complexities of spiritual care in plural societies: Education, praxis and concepts* (s. 237–265). De Gruyter. <https://doi.org/10.1515/9783110717365-010>
- Peace, J. (2020). Religious self, religious other: Coformation as a model for interreligious education. I N. Syeed & H. Hadsell (Red.), *Critical perspectives on interreligious education: Experiments of empathy* (s. 201–219). Brill Rodopi.
- Ruyter, K. (2013). Space for religion in public hospitals: Constructive coexistence can be negotiated. I J. Casanova, R van den Breemer & T. Wyller (Red.), *Secular and sacred*.

- The Scandinavian case of religion in human rights, law and public space* (s. 197–220).
Vandenhoeck & Ruprecht. <https://doi.org/10.13109/9783666604492.197>
- Stifoss-Hanssen, H., Grung, A. H., Austad, A. & Danbolt, L. J. (2019). Sjelesorg i bevegelse: kerygmatiske, konfidentorienterte, dialogiske sjelesorg – møte mellom teoretiske posisjoner og et empirisk materiale. *Tidsskrift for sjelesorg*, 39(1), 75–95.
- Stålsett, S. (2021). *Det livssyns åpne samfunn*. Cappelen Damm Akademisk.
- Thomsen, K., Hvidt, N. C & Søndergaard, J. (2019). *Tidsskrift for sjelesorg*, 36(2), 46–59.
- Zock, H. (2019). Chaplaincy in the Netherlands: The search for a professional and a religious identity. *Tidsskrift for Praktisk Teologi*, 36(2), 11–21. <https://doi.org/10.48626/tpt.v36i2.5347>